

Opis źródła:

Atak Hitlera na Polskę rozpoczął II wojnę światową 1 września 1939 roku. Niemieckie wojska, stosując strategię Blitzkriegu, szybko przekroczyły granice, wykorzystując czołgi i lotnictwo. Polska armia, mimo bohaterskiej obrony, była słabo przygotowana do walki z potęgą niemiecką. Fragment dziennika Jędrzeje Moraczewskiego z 5 września opisuje nie tylko wydarzenia poprzedzające wybuch wojny, ale także przedstawia osobiste odczucia autora.

Miejsce wydania:

Jędrzej Moraczewski, *Dziennik wydarzeń 1939-1944*, oprac. J. Dufirat, P. Cichoracki, Łomianki 2016.

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Archiwum Akt Nowych, Archiwum Zofii i Jędrzeja Moraczewskich

Tekst źródła:**5 września [1939 r.]**

Od początku br. Wydawało mi się, że wojna z Niemcami jest nieuniknioną. Od przesiąknięcia do mnie wiadomości o żądaniu Niemców: 1. Gdańsk wraca do Rzeszy nie tylko faktycznie, ale także formalnie, 2. Pas szerokości 25 kilometrów przez Pomorze połączy Rzeszę z Prusami Wschodnimi, a odetną Polskę od morza, 3. Węzeł kolejowy Bogumin Polska oddaje Rzeszy. Od przesiąknięcia z Zamku wiadomości, że Śmigły nie dopuścił do pertraktacji z Niemcami na temat tych żądań, tylko zarządził mobilizację dwóch roczników piechoty, sądziłem że wojna musi wybuchnąć w bieżącym roku. Hitler nie może się cofnąć. Ale po podpisaniu sojuszu z Anglią, tj. przed dwoma tygodniami, zmieniłem zdanie. Pakt Niemiec z Sowietami napełnił mnie nadzieją, że może do wojny nie dojdzie. Jego wynikiem był apel Roosevelta i odpowiedź Polski na ten apel. Hitler nie [odpowiedział]. Wziął na siebie odpowiedzialność za śmierć i kalectwo kilku, a może i więcej milionów ludzi i za zniszczenie życia gospodarczego i kulturalnego Europy, gdyby zaczął wojnę.

Ale 1 września wojna się zaczęła. Ten spokój ludności, o którym się pisze tyle w prasie i mówi przez radio, mnie się zdaje wynikiem głupoty, a może nieświadomości pokolenia, które wojny nie przeżywało. Zmieni się to w popłoch, gdy ludzie zaczną padać i domy się palic. Na razie gorączkowa niecierpliwość sfer politycznych: co Anglia, co Francja? Inteligenci pienili się 1 i 2 [września], że Anglia i Francja nic. Irytowało mnie to i zmuszało do kłótni. Przecież jedni i drudzy muszą mieć czas do wyjaśnienia swoim, że wojna nie toczy się o Polskę i że jest

nieuniknioną. Stąd te ultimata przedkładane [przez rząd] angielski i francuski rządowi [...]. Nawe się nie spodziewałem [szyb]ko miało nastąpić. Wzruszyłem się do głębi oświadczeniem Chamberlaina, które wygłoszone o godz. 11 minut 15 w dniu 3 września, bodaj w Izbie Gmin, zakomunikowane nam zostało bodaj o godz. 11 minut 45 (jeżeli się nie mylę co do godziny). Uderzyła mnie szybkość wiadomości. Więc Anglia wojnę wypowiedziała. Wieczorem dowiedziawszy się, że to samo zrobiła Francja o godz. 17. Polak jest urodzonym aktorem. Żołnierz będzie się buł jak wojak, skoro wie, że świat, że zagranica patrzy i śledzi jego postawę i że bije się obok niego. Widziałem na własne oczy jak biły się Legiony obok Bawarów, a jak obok Czechów. Jak zresztą w 1920 r. w maju, czerwcu, lipcu do 15 sierpnia.

Pytania do źródła.

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej:

1. Jakie były żądania Niemiec wobec Polski?
2. Co zmieniło zdanie autora na temat wybuchu wojny?
3. Kiedy wybuchła II wojna światowa?
4. Jakie porównanie autor wykorzystał do opisanie postawy polskich żołnierzy?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

1. Jakie wydarzenia z początku 1939 roku sugerowały, że wojna z Niemcami jest nieunikniona według autora tekstu?
2. Jakie były trzy główne żądania Niemców wobec Polski, które autor tekstu wymienia?
3. Jakie nadzieje miały wpływ na zmianę zdania autora na temat nieuchronności wojny po podpisaniu sojuszu z Anglią?
4. Jakie były zalecenia testatorki w kwestii organizacji pogrzebu?
5. Jakie wydarzenie napełniło autora nadzieją, że do wojny może nie dojść?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony):

1. Jak autor tekstu ocenia reakcję ludności na wybuch wojny?
2. Jak autor tekstu opisuje swoje uczucia i reakcje na deklarację wojny przez Anglię i Francję?
3. W jaki sposób autor odnosił się do popłochu, który miał wybuchnąć wraz z rozpoczęciem działań wojennych?

Słowniczek pojęć:

Jędrzej Moraczewski - (1870-1944) był polskim politykiem, inżynierem i działaczem społecznym, odgrywającym kluczową rolę w okresie odzyskiwania przez Polskę niepodległości. Urodził się 13 stycznia 1870 roku w Trzemesznie. Był zaangażowany w działalność niepodległościową, a także w ruch socjalistyczny, co wpłynęło na jego karierę polityczną. W czasie I wojny światowej działał w Legionach Polskich, a po jej zakończeniu został jednym z najważniejszych polityków niepodległej Polski. W listopadzie 1918 roku, po odzyskaniu niepodległości, Moraczewski został mianowany premierem rządu przez Józefa Piłsudskiego. Jego gabinet wprowadził wiele ważnych reform społecznych i gospodarczych, m.in. ośmiogodzinny dzień pracy, prawo do zasiłków dla bezrobotnych oraz reformy w dziedzinie edukacji. Jako premier był także odpowiedzialny za przeprowadzenie pierwszych wyborów do Sejmu Ustawodawczego. Po zakończeniu pracy jako premier, Moraczewski kontynuował działalność polityczną i społeczną, angażując się w ruchy lewicowe. Był także aktywnym publicystą i autorem licznych prac na temat polityki i gospodarki. Jędrzej Moraczewski zmarł 5 sierpnia 1944 roku w Sulejówku

Edward Rydz- Śmigły (1886-1941) - był polskim marszałkiem, politykiem i jednym z czołowych dowódców wojskowych w okresie międzywojennym. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę, Śmigły-Rydz odegrał kluczową rolę w formowaniu i dowodzeniu Wojskiem Polskim. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej, a jego zasługi na polu bitwy były znaczące, co przyczyniło się do jego awansu na stanowiska dowódcze. W 1935 roku, po śmierci Józefa Piłsudskiego, został mianowany Generalnym Inspektorem Sił Zbrojnych, a w 1936 roku otrzymał stopień marszałka Polski. Był także jednym z głównych polityków obozu sanacyjnego. W przededniu II wojny światowej, jako Naczelnny Wódz, odpowiadał za przygotowania obronne kraju. Podczas kampanii wrześniowej 1939 roku, mimo bohaterskiego oporu, Polska została szybko pokonana przez siły niemieckie i radzieckie. Po klęsce, Śmigły-Rydz ewakuował się do Rumunii, gdzie został internowany. Po ucieczce z internowania w 1941 roku, próbował przedostać się do polskiego ruchu oporu, ale zmarł na zawał serca 2 grudnia 1941 roku w Warszawie.

Pakt Ribbentrop-Mołotow – znany również jako pakt Hitler-Stalin, to umowa międzynarodowa podpisana 23 sierpnia 1939 roku między III Rzeszą Niemiecką a Związkiem Radzieckim. Jej nazwa pochodzi od nazwisk sygnatariuszy: niemieckiego ministra spraw zagranicznych Joachima von Ribbentropa i radzieckiego komisarza spraw zagranicznych Wiaczesława Mołotowa. Pakt składał się z dwóch części: jawnej i tajnej. W części jawnej obie strony zobowiązały się do wzajemnej neutralności w przypadku konfliktu z trzecim państwem, co oznaczało, że nie zaatakują się nawzajem. Była to szokująca zmiana w polityce międzynarodowej, zważywszy na wcześniejszą wrogość między nazistowskimi Niemcami a komunistycznym Związkiem Radzieckim. Część tajna zawierała protokoły dodatkowe, które dzieliły Europę Środkowo-Wschodnią na strefy wpływów obu mocarstw. Na mocy tych porozumień Polska została podzielona wzdłuż linii rzek Narwi, Wisły i Sanu, a kraje bałtyckie oraz Finlandia znalazły się w strefie wpływów radzieckich. Podpisanie paktu Ribbentrop-Mołotow miało bezpośrednie konsekwencje dla wybuchu II wojny światowej. 1 września 1939 roku Niemcy zaatakowały Polskę od zachodu, a 17 września Związek Radziecki wkroczył do Polski od wschodu, realizując tajne postanowienia paktu

Apel Roosevelta - znany również jako apel pokojowy Roosevelta, odnosi się do wysiłków prezydenta Stanów Zjednoczonych, Franklina D. Roosevelta, mających na celu zapobieżenie wybuchowi II wojny światowej. 14 sierpnia 1939 roku, w obliczu rosnącego napięcia w Europie i nadciągającego konfliktu między Niemcami a Polską, Roosevelt wysłał apel do przywódców

światowych, w tym do Adolfa Hitlera oraz Józefa Stalina. W swoim apelu Roosevelt wezwał wszystkie narody do pokojowego rozwiązywania sporów i wyrażenia zgody na organizację międzynarodowej konferencji, która miałaby na celu znalezienie pokojowych rozwiązań dla istniejących konfliktów. Roosevelt starał się podkreślić konieczność unikania wojny, która mogłaby przynieść nieopisane cierpienia i zniszczenia na całym świecie

Przemówienie Neville'a Chamberlaina - wygłoszone 3 września 1939 roku, miało kluczowe znaczenie dla wybuchu II wojny światowej. W swoim wystąpieniu, które miało miejsce w Izbie Gmin, ogłosił wypowiedzenie wojny Niemcom po inwazji na Polskę. Chamberlain podkreślił, że Wielka Brytania nie mogła pozostać obojętna na agresję i złamanie międzynarodowych zobowiązań. Wyraził determinację do obrony Polski oraz zapowiedział mobilizację brytyjskich sił zbrojnych

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord – Joanna Kunigielis